MARTTISTEN ESISELVITYS

MARTTISTEN KANTASUKUHAARAT JA TUTKIMUKSEN JATKOSUUNNITELMAT

Ari Kolehmainen

SUKU- JA HISTORIAPALVELU MENNEEN JÄLJET | KOLEHMAINEN.ARI@GMAIL.COM

SISÄLLYSLUETTELO

I ALUKSI 3

Tutkijan esittely 3

II GENEETTINEN SUKUTUTKIMUS JA MARTTISET 5

DNA-TESTIT SUKUTUTKIMUKSEN APUVÄLINEENÄ 5

N-haploryhmän vaiheita 8

N-haplon suomalaiset alaryhmät 11

Marttisten DNA-tuloksia 13

III MARTTISTEN TUTKIMUKSEN JATKONÄKYMÄT 14

Kangasniemen sukuhaarat 14

Vuojalahti ja Salmenkylä 14

Haukivuoren Marttiin-haara 16

Kangasniemen Luusniemen sukuhaara – Ristiinan Mart-Heikkilä 17

Mikkelin Vanhamäen sukuhaara 18

Mikkelin Häyrylän sukuhaara 18

Hirvensalmen sukuhaarat 19

Juvan Marttiset 21

Muut Marttiset 21

IV YHTEENVETO 22

I ALUKSI

Esiselvityksen lähtökohtana oli selvittää Marttisten sukuhaarojen jatkotutkimuksen tarpeet ja keskeiset ongelmakohdat niin perinteisen asiakirjalähtöisen sukututkimuksen kuin geneettisen sukututkimuksen osalta. Lähtökohdaksi sain Marttisista julkaissut sukukirjat sekä suvun eri haaroista otettujen DNA-testien tulokset. Lähtökohtaisesti esiselvitys oli tarkasti rajattu niin aihepiiriltään kuin budjetiltaan, joten keskityin sukuseuran kiinnostuksen kannalta kaikkein tärkeimpiin kysymyksiin ja niihin ongelmiin joita selvityksen aikana tuli vastaan.

Selvityksessä tuli vastaan erittäin merkittävää tarvetta jatkaa Marttisten sukututkimusta, sillä sukuhaarojen tutkimustieto 1500–1600-luvuilta ja DNA-tulokset ovat monilta kohdin ristiriidassa keskenään. Tämä tarkoittaa myös sitä, että isälinjaisia DNA-testejä tarvitaan lisää. Esiselvityksen oli alun alkaenkin tarkoituksena kartoittaa jatkotutkimustarpeet, joten esitän raportissani kohta kohdalta ne sukuhaarojen risteyskohdat, jotka ovat ongelmallisia, ja joista tarvitaan lisää näytteitä. Jos sukuseura kiinnostuu asiasta, niin olen esittänyt tarjoukseni laajemmasta tutkimuksesta, jonka tarpeita ja tulevaa sisältöä tämä esiselvitys kartoittaa.

TUTKIJAN ESITTELY

Kiinnostukseni historiaan syntyi historianopetuksen alkaessa viidennellä luokalla. Varsinainen kipinä sukuhistoriaan heräsi historian kotiläksyä tehdessä kuudennen luokan syksyllä. Kotitehtäväksi tuli tehdä lyhyt kuvaus kaukaisimman sellaisen esivanhemman lapsuudesta, josta oli säilynyt edes jonkinlaista perimätietoa. Sukututkimus koukutti siis 12-vuotiaan peruskoululaisen, mutta konkreettisen arkistolähteisiin perustuvan sukututkimuksen pääsin aloittamaan 18-vuotiaana.

Sukututkimusharrastuksen myötä päädyin Joensuun yliopistoon opiskelemaan Suomen historiaa. Koulutuspohjani on siten Suomen historian maisteri (FM) ja toimin yrityksessäni Suku- ja historiapalvelu Menneen jäljet ammattisukututkijana. Erikoisaloina ovat itäsuomalaisten sukujen varhaishistoriat ja geneettinen sukututkimus. Alkuvuosina valmistumiseni jälkeen työskentelin arkistoalalla, mutta sukututkimus

kulki nekin vuodet rinnalla aluksi harrastuksena ja hiljalleen sivutoimena, kunnes rohkenin lähteä täysipäiväiseksi yrittäjäksi.

Olen erikoistunut kirkonkirjoja edeltävän ajan vaikeiden sukujuontojen selvittämiseen ja geneettiseen sukututkimukseen. Olen tutkinut erityisen paljon Savon, Keski-Suomen, Kainuun, Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjois-Karjalan sukuja. Päämielenkiinnon ja tutkimuksen kohteenani ovat olleet savolaisperäiset suvut, jotka ovat savolaisekspansion myötä levinneet laajalle ympäri Suomea. Yksi mielenkiintoisin tutkimusalue on ollut nimenvaihdokset Itä-Suomen alueella 1500–1600-luvuilla.

Tutkimustapani on lähdekriittinen ja pyrin menemään lähteiden taakse. Kaikki ei ole aina sitä miltä näyttää: on hahmotettava kokonaisuus, joka koostuu monista palasista. Tutkimusteni apuvälineenä on käytetty isälinjaisia DNA-testejä. Olen onnistunut ratkomaan monia sukujen alkuvaiheiden hankalia kysymyksiä, joihin muut tutkijat ovat juuttuneet. Olen onnistunut löytämään uusia lähteitä ja toisaalta hyvän päättely- ja hahmotuskykyni ansiosta ratkaisemaan tutkimuskysymyksiä myös vajavaisten lähteiden avulla.

Tässä esiselvityksessä keskityin DNA-testaustarpeen löytämiseen Marttisten sukuhaaroista ja tutkin toimeksiannon puitteissa sukua myös jonkin verran asiakirjoista. Asiakirjatutkimus keskittyi muutamiin sukuhaarojen risteys- ja aukkokohtiin, jotka sukukirjoissa tulivat esille. Lisäksi etsin sukukirjan perusteella sopivia sukuhaaroja jatkotestejä varten.

Tämä raportti toimii pohjana mahdolliselle laajemmalla Marttisten alkuvaiheiden selvitykselle, jossa yhdistyy asiakirjatutkimus ja DNA-avusteinen sukututkimus aivan uudella tavalla, sillä sitten Marttisten DNA-testien on geneettinen sukututkimus edistynyt paljon. Toisaalta löysin ongelmallisia kohtia, jotka vaativat jatkotutkimusta ja lisää testaamista.

II GENEETTINEN SUKUTUTKIMUS JA MARTTISET

DNA-TESTIT SUKUTUTKIMUKSEN APUVÄLINEENÄ

DNA-avusteinen eli geneettinen sukututkimus tuo uuden ulottuvuuden perinteiseen sukututkimukseen. Se on sukututkimuksen apuväline, kysymys on siis kokonaan eri asiasta kuin lääketieteellisessä genetiikassa. Monet vanhoihin tutkimuksiin perustuvat teoriat sukujen alkuperästä ja sukuhaarojen keskinäisistä suhteista ovat DNA:n avulla saaneet tarkennuksia ja myös hyvin paljon muutoksia. Ihminen voi erehtyä asiakirjojen tulkinnoissa, kirjurit ja papit ovat voineet tehdä virheitä ja aina ei biologinen isäkään ole se kuka asiakirjoihin on merkitty – DNA kertoo kuitenkin aina lahjomattoman totuuden. Yksittäiset DNA-tulokset eivät kuitenkaan riitä, vaan vaaditaan tarkasti valittuja verrokkitestejä, joita vertailemalla ja yhdistämällä tulokset perinteiseen sukututkimukseen, saadaan paras mahdollinen lopputulos.

Sukuseurojen kannalta tärkein DNA-testi on Y-kromosomin DNA-testi. Ne ovat viime vuosina tulleet merkittäväksi apuvälineeksi sukututkimuksessa. DNA-tutkimuksen merkitys sukututkimuksen apuna tulee esille erityisesti asiakirjoista löydettyjen sukulinjojen varmistamisessa ja suvun alkuvaiheiden ja asutushistorian selvittämisessä. Teorioita voidaan vahvistaa tai kumota. Savossa ja Karjalassa sukunimet yleensä periytyivät isältä pojalle ja eivät ole olleet niin vahvasti taloihin sidottuja kuten läntisen sukunimikäytännön alueella.

Poikkeuksia tietenkin aina on, myös tässä asiassa: nimet ovat tulleet joskus äidinpuolelta, kuten aviottomien lasten tapauksissa ja silloin tällöin, myös Savossa, on kotivävy voinut ottaa appensa nimen. Sukuja tutkiessani olen havainnut myös tapauksia joissa Savossakin autiotalon haltuun ottanut uusi isäntä on omaksunut uudeksi sukunimekseen talonnimen.

Ensimmäisenä DNA:ta sukututkimuksen apuna alkoivat käyttää ”tuntemattoman isälinjan” etsijät. Jos sukututkimus isälinjan osalta päättyy aviottomaan poikaan joka on äitinsä nimellä, niin silloin isälinjan suvun selvittäminen on mahdollista jos on testattavissa suoran mieslinjan jälkeläinen. Tarvitaan luonnollisesti sopivia verrokkeja muista suvuista, että oikea suku löytyy.

Y-kromosomi siirtyy suoraan isältä pojalle; jos sukunimilinjassa on välissä yksikin nainen, vaihtuu isälinjan suku. Jokainen mies kantaa Y-kromosomissaan ikiaikaista tietoa suorasta isälinjastaan. Isälinjan testi on siten lahjomaton, se kertoo aina totuuden. Y-kromosomin tutkimuksen vaatimuksena on luonnollisesti se että testattavan on oltava mies, sillä vain miehillä on Y-kromosomi. Naisen sukupuolikromosomithan ovat XX kun miehellä ne ovat XY. Muiden kromosomien geenit sekoittuvat perusteellisesti kerran sukupolvessa. Y-kromosomi taas pysyy – mutaatioita lukuun ottamatta – muuttumattomana polvesta toiseen. Siinä on vain muutama toimiva geeni. Perimäainekseltaan Y-kromosomi ei ole siten erityisen merkittävä. Se ei kuitenkaan vähennä sen merkitystä sukututkimuksen oivana työkaluna.

Jokainen mies kantaa Y-kromosomissaan kaikkea sitä tietoa mitä sukututkimusta varten tehtävissä isälinjaisissa DNA-testeissä tarvitaan. Tulosten hyödyllisyys perustuu siihen löytyykö sopivaa vertailupohjaa. Testit yleistyvät jatkuvasti ja siten kaikkien tulosten hyötykin kasvaa aikaa myöten. Isälinjaisia DNA-testejä on kahta tyyppiä: markkeripohjaiset STR-testit (Short Tandem Repeat) ja SNP-testit. DNA-tutkimus perustuu STR-markkereiden osalta mutaatioiden tarkasteluun. Mutaatiota voi kutsua ns. kopiointivirheeksi kun geeni kopioituu vanhemmalta lapselle. Toiset isälinjan testit ovat SNP-testejä (SNP = Singular Nucleotide Polymorphism) perusteella. Nämä ovat yksittäisten emästen muutoksia joiden avulla määritellään haploryhmä ja sen alaryhmät. Tulosten analysointi perustuu vertailuun: testattujen väliltä etsitään yhteisiä ja poikkeavia markkereita tai SNP:tä.

SNP-mutaatiot ovat pysyviä, kun sellainen on esi-isällä kerran tapahtunut, kantavat kaikki hänen suoran mieslinjan jälkeläiset samaa mutaatiota. Tästä muodostuu siten kyseisen sukulinjan tunnusmerkki. Isossa kuvassa SNP-mutaatioiden perusteella maailman miesväestö on jaettu haploryhmiin.

Markkeri (STR) tarkoittaa tiettyä paikkaa Y-DNA:ta olevista tunnistettavista jaksoista. Jokaisen markkerin arvo taas kertoo sen, kuinka monta kertaa jokin tietty muutaman emäksen yhdistelmä toistuu peräkkäin kyseessä olevan markkerin eli jakson kohdalla. Markkeriarvo (esim. 15) kertoo, montako kertaa yhdistelmä toistuu ko. kohdassa (eli lokuksessa).

Suomalaiset ovat pääasiassa kolmea isälinjaista haploryhmää: N:ää, I:tä (I1) ja R:ää (R1a ja R1b). Yli 60 prosenttia suomalaisista kuuluu idästä tulleeseen N-haploryhmään. Itäsuomalaisten keskuudessa prosenttiosuus on yli 70. Savossa yli 90, Pohjois-Karjalassa n. 80 ja Etelä-Karjalassakin yli 70.

Suomalaisiin N-haplon alaryhmiin kuuluu monia alahaaroja joiden yhteinen kantaisä on jopa lähes 5000 vuoden päässä. Luonnollisesti isälinjoja on tullut nykyisen Suomen alueelle monissa eri aalloissa ja eri suunnista. DNA-tutkimukset tulevat auttamaan

myös Suomen asutushistorian selvittämisessä. I1-haploryhmän osuus koko Suomen väestössä on noin 25 %:n luokkaa. Se on levinnyt Skandinaviasta Suomeen ja on yleinen erityisesti Länsi-Suomessa. Myös Savon alueella ja Karjalassa on vanhoja I-haploryhmään kuuluvia sukuja. R1a ja R1b ovat yleisiä laajalti Euroopassa ja Suomessa näiden kahden, toisilleen varsin kaukaisen, ryhmän osuus on noin 8 prosentin tietämillä. Muut isälinjaiset haploryhmät ovat Suomessa suhteellisen marginaalisia, joskin niitäkin on.

Pelkkä isälinja antaa tietenkin suvusta ja perimästämme varsin suppean kuvan, kun esivanhempiemme määrä kaksinkertaistuu joka sukupolvessa. On kuitenkin muistettava että samat haploryhmät voivat toistua lukuisia kertoja eri sukulinjoissamme. Toisaalta myös esivanhempainkatoa alkaa tulla sitä enemmän mitä kauemmas sukupolvissa mennään. Näin samat perintöainekset voivat toistuakin. Silti on syytä muistaa: kovin paljoa nykymiehillä ei ole Y-kromosomin lisäksi enää 1500-luvun suoran isälinjan esi-isän perimää. Isälinjan osuus koko perimästä on häviävän pieni kun mennään vaikkapa 15 sukupolven päähän. Sieltä sukunimi silti usein periytyy ja sukunimi määrittää monesti myös vahvasti identiteettiä.

Isälinjaisilla DNA-testeillä voidaan selvittää onko saman sukunimen omaavilla kaukaisilla sukuhaaroilla yhteinen kantaisä suorassa isälinjassa. Monien vanhojen, samaakin sukunimeä kantavien, sukuhaarojen sukulaisuus menee asiakirjojen ulottumattomiin eli 1500-luvun alkuun, 1400-luvulle tai jopa kauemmas, riippuen sukunimen kantajien määrästä vuonna 1541. Sukunimen kantajien määrän ja levinneisyyden perusteella voi luoda hypoteeseja kuinka kaukana yhteinen kantaisä voisi olla. DNA:lla oletuksia voidaan todeta tosiksi tai virheellisiksi. Jos testi osoittaa että sukulinjat ovat eri isälinjaa, on kuitenkin olemassa mahdollisuus että sukunimi on tullut varhain äidinpuolelta. Luonnollisesti myös monet sukunimet ovat syntyneet eri paikoissa ja samaa nimeä kantavat eivät ole kaikki samaa alkuperää.

Marttisten osalta voidaan todeta jo DNA-tulosten perusteella, että aivan kaikki Marttisten sukuhaarat eivät polveudu samasta kanta-Marttisesta, mutta kantasukuhaaroja ei toisaalta näyttäisi olevan kovin montaakaan erilaista. Juuri nämä kysymykset ovat vielä tällä hetkellä epätäsmällisiä, sillä DNA-testejä on Marttisista liian vähän. Näihin kysymyksiin saadaan jatkossa tarkemmin vastauksia jos tutkimusta laajennetaan tämän esiselvityksen jälkeen.

DNA:n avulla voidaan saada selville myös asiakirjojen puutteellisuuden vuoksi vaikeasti yhdistettäviä sukuhaaroja. Näitä ovat erityisesti suvun kantaseuduilta muualle muuttaneet sukuhaarat. Eri sukuhaaroilla saattaa olla ominaisia markkereita joiden avulla voidaan hahmottaa mihin sukuhaarakokonaisuuteen alahaarat kuuluvat. Myös varhaisen asutushistorian tutkimisessa DNA:sta on suuri apu. Marttisten sukuhaarat

ovat eteläsavolaislähtöisiä, joita on levinnyt savolaisen uudisasutuksen myötä etenkin keskiseen Suomeen. Marttiset ovat kuitenkin pysyneet vahvasti eteläsavolaisena sukuna, eikä suvusta tullut Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan tai Kainuun asuttajasukua.

Isälinjan DNA-testejä on kahta tyyppiä: STR- (Short Tandem Repeat) ja SNP-pohjaiset (Singular Nucleotide Polymorphism). STR-testeissä testataan markkereita jotka ovat DNA:n äsparien toistokertoja. SNP-testeissä estataan yksittäisten emäksen muutoksia. STR-mutaatiot ovat herkempiä ja tulokset siksi monitulkintaisempia. STR-testeistä yleisin ja monesti riittävä on 67 markkerin testi. SNP-testiä tarvitaan kun hahmotetaan suurta kuvaa asutushistoriassa ja eri sukujen välillä. Marttisten DNA-testeissä on käytetty Family Tree DNA:n testejä ja pääosin 67 markkerin STR-testiä. Muutamista testatuista on tarkennuksena SNP-pohjaisia testejä ja tarkka SNP-pohjainen Big Y.

Isälinjaiset DNA-testit ovat ainoa käyttökelpoinen testi saman sukunimen kantajien sukulinjojen selvityksessä. Testattavien on oltava suoraa mieslinjaa. Jos sukupolviketjussa on välissä yksikin nainen, niin isälinjan suku vaihtuu. Sukupolvien kuluessa kasvaa luonnollisesti myös riski siitä että joku isälinjaan kirjattu ei olekaan poikansa biologinen isä.

N-HAPLORYHMÄN VAIHEITA

Mieslinjan haploryhmä N, joka on myös suurimman osan Marttisista haploryhmä, arvioidaan syntyneen n. 37000 vuotta sitten Kiinan/Mongolian alueella, mutta kaikkien testattujen N-haplon miesten yhteinen kantaisä olisi silti n. 22 000 vuoden päässä. Ensimmäinen väestöllinen N-haplon ”pullonkaula” olisi siten koko haploryhmän alussa. Käytännössä tämä tarkoittaa, että mieslinja on jatkunut n. 15 000 vuoden ajan vain yhdestä miehestä. Luonnollisesti muitakin linjoja on ollut, mutta ne ovat vuosituhansien kuluessa sammuneet mieslinjaisesti. Sekalinjoissa perimää luonnollisesti on tullut laajemmalti.

Aasiassa ja Venäjälläkin DNA-testejä on otettu vielä suhteellisen vähän esimerkiksi Suomeen verraten, joten testauksen yleistyessä myös kuva N-haploryhmän reitistä tulee tarkentumaan. Voidaan arvioida, että N-miesten reitti on kulkenut jääkauden aikana Kiinasta Altain seudun kautta Länsi-Siperian jääjärven reunaa seuraten länteen ja lounaaseen.

N-haploa on jäänyt myös Kiinaan. Mutaatio N-L729, joka on syntynyt n. 18 000 vuotta sitten, näyttäisi tapahtuneen vielä Kiinan seudulla, samoin seuraavat mutaatiot N-

Z1956 (n. 16 000 vuotta sitten) ja N-TAT (pian edellisen jälkeen). Näiden ryhmien testatut löytyvät pääosin Kiinasta, mutta alalinjoja on levinnyt myös Japaniin ja Korean niemimaalle. Seuraava YFull-palvelun puun oksa eli mutaatio N-F1419 on n. 11 000 vuotta sitten syntynyt. Se onkin jo pääasiassa venäläinen, vaikka joukossa on vielä myös kiinalaisia. Tästä voitaisiin päätellä suomalaisten N-haplon isälinjan lähteneen tuossa vaiheessa vuosituhansien Siperian reitilleen. N-haploryhmän miehet ovat olleet mammutin- ja peuranmetsästäjiä sekä keräilijöitä.

N-L708:n yhteinen kantaisä on n. 7500 vuoden päässä. Se voisi olla tulosten perusteella syntynyt jo Uralin länsipuolella, mutta toisaalta tässäkin ryhmässä on edelleen pieni joukko kiinalaisia. Vasta N-L1026, jonka yhteinen kantaisä on n. 5000 vuoden päässä, on selkeästi ns. suomalais-ugrilainen. Kirjoitushetkellä testatuissa on ainoastaan yksi kiinalainen. On tietenkin vaikea arvioida onko osa kiinalaismiehistä takaisinmuuton tulosta, mutta laajemmassa kuvassa tuskin kysymys on yksittäisistä sattumista.

Kaikkien N-haploryhmän suomalaismiesten yhteinen kantaisä onkin juuri kyseinen N-L1026:n mutaation omannut mies. Kyseisen kantaisän jälkeläisiin kuuluvat myös balttilaiset N-miehet. Kantaisästä polveutuvat suomalaiset päähaarat N-VL29, joka sisältää kaksi alalinjaa: ns. itäeurooppalainen ja länsisuomalainen haaran sekä N-Z1936, joka on itäsuomalainen päälinja. Viimeksi mainittua on myös levinnyt jo hyvin varhain Hämeeseen karjalaisvaikutuksen myötä, siis kauan ennen savolaisekspansiota, jonka myötä juuri itäsuomalaiset isälinjat levisivät ja kasvoivat voimakkaasti. N-haploryhmä ei todennäköisesti olisi näin ylivoimaisen suuri suomalaisissa isälinjoissa ilman myöhemmän savolaisekspansion vaikutusta. Savolaissuvut, jotka pääosin olivat N-haploryhmää, paitsi levisivät, myös lisääntyivät voimakkaasti.

Myöhemmin läntisessä Suomessa yleinen haara N-VL29 on syntynyt noin 4100 vuotta sitten syvällä nykyisen Venäjän alueella. Tässä onkin kaksi myöhempää pääryhmää, N-L550 ja N-CTS9976. Näistä viimeiseksi mainittu (N-CTS9976) haarautuu n. 3700 vuotta sitten ns. itäeurooppalaiseen haaraan (N-CTS3451) ja Baltian kautta Länsi-Suomeen tulleeseen linjaan (N-L1022). Toinen päälinja N-L550 on käsittää sen sijaan venäläisiä ja baltteja sekä myös varhain Länsi-Suomesta Ruotsiin levinneen haaran (kauan ennen metsäsuomalaisia, jotka olivat savolaisten jälkeläisiä).

N-CTS9976 on syntynyt mahdollisesti jossain Novgorodin tietämillä ja sen toinen haara N-CTS3451 esiintyy myöhemmin juuri Itä-Euroopassa ja myös karjalaisilla suvuilla, mutta toinen linja N-L1022 taas on levinnyt Baltiaan ja sieltä läntiseen Suomeen. N-L1022:n alalinjoja on kuitenkin tullut myös takaisin itään ja Marttisten haaroista Marttiinit kuuluvat N-L1022:n alalinjoihin. Joskin vaikuttaa siltä, ettei kyseessä ole Marttisten alkuperäinen isälinja. Tarkemmin Marttiineiden haploryhmä on N-

BY163812, joka vaikuttaa itäsuomalaiselta linjalta, olkoonkin, että huomattavasti vanhempi mutaatio N-L1022 on päälevinnältään länsisuomalainen.

Vertailun vuoksi mainittakoon, että kun Suomessa N-haploryhmän osuus on yli 60 prosenttia, on Virossa N-ryhmään kuuluvia noin 1/3, reilu kolmasosa ja Liettuassa reilu 40 %. Venäjällä N-haploryhmään kuuluu n. 20, mutta Pohjois-Venäjällä n. 30 %.

N-Z1925, joka syntyi n. 3 400 vuotta sitten, ja on jo suuremmalti osin suomalainen haara. Se erkaantui aiemmin luetelluista jo n. 5000 vuotta sitten (N-L1026). Tätäkin on levinnyt Ruotsiin jo varhaisessa vaiheessa. Suurin myöhemmistä alahaaroista, N-Z1933 syntyi n. 2 200 vuotta sitten ja siitä haarautuvat ns. karjalainen N-VL62 ja ns. savolainen N-CTS4329. Jako savolaisiin ja karjalaisiin on hämäävä, mutta voidaan sanoa N-VL62:n olevan pidempään karjalainen ja N-CTS4329 taas vaikuttaisi tulleen Karjalasta Sisä-Suomeen, ehkäpä Hämeeseen ja on sieltä levittäytynyt Savoon jo mahdollisesti muutamia satoja vuosia ajanlaskun alun jälkeen, viimeistään 500-luvun jälkeen. N-VL62:n kahdesta suuresta päähaarasta N-Z1941 jäi pidempään karjalaiseksi, kun N-Z1939 levittäytyi jo hyvin pian ns. varhaisemman savolaishaaran jälkeen Savoon ja sitä voidaan kutsua ”myöhemmäksi savolaishaaraksi.” Tämän myöhempi yksi alahaara on N-Z50351, joka on Kangasniemen Marttisten ns. alkuperäinen isälinja.

Hirvensalmen Marttiset taas kuuluvat edellä mainittuun ns. karjalaislinjaan N-Z1941. Tämän haaran myöhempiä vaiheita on käsitelty tarkemmin Hirvensalmen Marttisten omassa luvussa.

Noin 400-luvulla syntynyt N-CTS3223 vaikuttaa jo eteläsavolaiselta haaralta. Sen alahaarat eli keskinäiset rinnakkaishaarat N-Z5894 ja N-Z5892 ovat syntyneet ehkä noin 500-luvun tietämillä. Näistä kahdesta N-Z5894 on selvästi laajempi. N-Z5892 on säilynyt vuosisatoja suppeana, mutta siitä polveutuu yksi myöhemmän Varkauden kaupungin ympäristössä laajalle levinnyt N-Y4374, joka on syntynyt n. 1000-luvun alussa.

Kangasniemen Vuojalahden Marttisten toinen isälinja, joka ei vaikuta alkuperäiseltä, kuuluu sen sijaan N-Z5894:n alahaaraan N-Z5893 ja tämän alalinjaan N-YP1141. Markkereiden ja osumien perusteella nämä Marttiset kuuluvat myös myöhempään alahaaraan N-YP1143. Tämä alaryhmä on myös erittäin yleinen juuri Mikkelin seutuvilla asiakirjojen alkaessa. Linja onkin selkeästi yksi läntisen Savon vanhimpia isälinjoja. Erityisen lähellä tätä Marttisten haaraa on isälinjaisesti Häkkisten suku. Kun asiakirjojen perusteella sukuhaaran (Topias Erkinpoika Marttisen, s. 1865, jälkeläiset) pitäisi osua Salmenkylän Marttisiin ja Maunu Laurinpoika Marttisen (s. noin 1660) haaraan, on jossain oltava isälinjainen poikkeama. N-Z35031 ja N-YP1141 ovat nimittäin n. 2200 vuoden päässä toisistaan, joten molemmat linjat eivät voi yhdistyä Marttisten sukuun suorassa isälinjassa, koska asiakirjojen perusteella kyseessä on sama, eikä eri tahoilla syntynyt Marttis-suku.

N-HAPLON SUOMALAISET ALARYHMÄT

On hyvä mennä isälinjaisten heimokäsitteiden sisälle ja nähdä, että jako niihin on hyvin veteen piirretty viiva. Yleisesti ottaen itäisen N-haploryhmän suomalaiset haarat voidaan jakaa kolmeen suureen päälinjaan. Näiden kaikkien yhteinen kantaisä on mutaatiossa N-L1026 eli noin 4900 vuoden päässä. Tämän linjan myöhempiä vaiheita on selvitetty edellisessä luvussa. Tästä linjasta polveutuu kuitenkin myös länsisuomalainen haara, jota on monesti kutsuttu hämäläiseksi tai satakuntalaiseksi N-haplon linjaksi. Se näyttää edustavan erittäin vanhaa asutusta nykyisen Suomen rajojen sisällä ja liittynee jo pronssikautiseen asutukseen. Kaikkein ongelmallisinta N-haplon alaryhmien luokittelussa on ollut jako savolaisiin ja karjalaisiin. On ensiksikin pohdittava mitä todella ovat savolaiset ja karjalaiset. Käsitys näistä heimoista perustaa paljolti myöhempään tilanteeseen. Mutta kun asiaa tarkastellaan isälinjaisen DNA:n tasolla, rajajaot alkavat hämärtyä. Tämän suuren savolais-karjalaisen ryhmän yhteinen kantaisä N-Z1933 on noin 2200 vuoden päässä. Sen jälkeläislinjat jakaantuvat kahteen suureen päähaaraan, joista toista (N-VL62) on kutsuttu karjalaiseksi ja toista (N-CTS4329) savolaiseksi. Tämä ei kuitenkaan kerro alkuunkaan koko totuutta, vaan johtaa pikemminkin harhaan.

Tarkastellaan aluksi isälinjan aikaisempia vaiheita. Edeltävä mutaatio linjassa on N-Z1927. Se on syntynyt noin 500 vuotta ennen ajanlaskun alkua eli suunnilleen Suomen pronssikauden ja rautakauden taitteessa. Vaikka N-Z1927:n ylivoimaisesti suurin jälkeläishaara N-Z1933 on myöhemmältä levinnältään painottunut Savon ja Karjalan alueelle, ovat sen varhain haarautuneet muut linjat länsi- ja eteläsuomalaisia. Testatuissa ei ole lainkaan varhaisia karjalaislinjoja. Kun edetään vielä askel taaksepäin, siis mutaation N-Z1926, joka on syntynyt noin 700 vuotta ennen ajanlaskun alkua, ovat siitäkin haarautuvat varhaiset linjat länsisuomalaisia.

Kun etenemme vielä edelliseen taitekohtaan, SNP-mutaatioon N-Z1925, ollaan ajallisesti noin 1000 vuotta ennen ajanlaskun alkua, syvällä pronssikaudella. Edelleenkään karjalaisia ei näy, vaan länsisuomalaisia ja skandinaaveja. N-Z1925:n kantaisä vaikuttaisi siten eläneen Länsi-Suomen alueella ja varhaisia linjoja on levinnyt Skandinaviaan. Kun hyppäämme tästä vielä seuraavaan mutaatioon, N-Z1928:aan, liikutaan ajassa noin 1300 vuotta ennen ajalaskun alkua. Nyt pääsemme nykyisen Suomen rajojen ulkopuolelle, mutta emme suinkaan Karjalaan, vaan selvästi kauemmas: Kostromvskajan, Vologodskin ja Arkangelin seuduille. Näsitä Kostromvskaja sijaitsee Moskovasta koilliseen, Vologodskin alue on Moskovan pohjoispuolella ja Arkangel Vienanmeren rannalla.

Voidaan siten pohtia, ovatko ns. karjalaisiksi sanotut lainkaan karjalaisia, vaan onko koko ryhmä syntynytkin Länsi-Suomessa, jonne se olisi tullut noin 1000 vuotta ennen ajanlaskun alkua. Varhaisissa linjoista ei nimittäin löydy lainkaan karjalaisia, vaan hyppäämme venäläisistä osumista suoraan länsisuomalaisiin.

Tämä muuttaisi perinteistä käsitystä karjalaiseksi kutsutusta linjasta (N-VL62), joka on siis savolais-karjalaisen päähaaraan N-Z1933 toinen alahaaroista.

N-VL62 on syntynyt ajanlaskun alun tietämillä ja sillä on kaksi erittäin suurta alahaaraa, joita on käsitelty hieman myös aiemmassa luvussa. Näitä molempia, N-Z1941:ä ja N-Z1939:ää, on nimitetty karjalaislinjoiksi. Joka tapauksessa N-Z1939:n kohdalla nimitys on kyseenalainen. Lähes kaikki sen jälkeläislinjat ovat asiakirjojen alkaessa savolaisia. N-Z1939:n valtavan kokoinen alahaara N-CTS6496 vaikuttaa jo savolaissyntyiselle. Sen kantaisä on elänyt ehkä 600–luvun tietämillä.

Rinnakkaishaara N-Z1941 on kylläkin vahvasti karjalainen, mutta sekin puuttuu Raja-Karjalasta ja sitä ei vaikuttaisi myöskään olleen Käkisalmen Karjalassa vanhastaan. N-Z1941 on yleinen Etelä-Karjalassa, Viipurin Karjalassa ja Kymenlaaksossa, mutta myös jo varhain Mikkelin seudulla Etelä-Savossa.

Asetelma ei kuitenkaan ole näin selkeä. N-VL62:n varhain haarautuvissa alalinjoissa on mukana jälleen venäläisiä osumia. Näitä löytyy mm. Kostromvskajasta, Kurganskajasta (sijaitsee kaukana idässä, Kazakstanin pohjoispuolella) ja Vladimirskin alueelta, joka sijaitsee Moskovan ja Novgorodin välissä. Vaikka venäläiset osumat puuttuvatkin jälkeläislinjoista N-Z1925, N-Z1926, N-Z1927 ja N-Z1933, voi olla että kysymys on testiaukoista, sillä Venäjällä testattuja on suhteellisesti huomattavasti vähemmän kuin Suomessa.

Tämä tarkoittaisi sitä, että N-haplon savolais-karjalaiseksi kutsutun haaran kantaisät olisivat voineet tulla useassa eri aallossa ajanlaskun alun tietämillä ehkäpä Novgorodin alueelta nykyisen Suomen ja Karjalan kannaksen alueille. Samaan aikaan olisivat syntyneet niin Länsi-Suomeen kuin Itä-Suomeen asettuneet jälkeläislinjat. Toisaalta kysymys voisi olla siitäkin, että linjat olisivat tulleet Suomen alueelle jo varhain pronssikaudella, ehkä 1000 vuotta ennen ajanlaskun alkua, mutta osa linjoista olisi levinnyt jälleen uudestaan itään.

MARTTISTEN DNA-TULOKSIA

Marttisista on otettu isälinjaisia DNA-testejä Hirvensalmen, Kangasniemen Vuojalahden, Kangasniemen Salmenkylän, Haukivuoren, Juvan, Petäjäveden ja Inkerin Spankkovan sukuhaaroista. Lisäksi Marttisten DNA-projektista löytyi muutama Marttisen nimeä kantava, mutta heidän sukuhaaransa ei käynyt selville.

Kaikki nämä mainitut sukuhaarat ovat N-haploryhmää, mutta monen osalta yhteydet jäävätkin siihen. Hirvensalmen Marttisten ja Kangasniemen Marttisten osalta kysymys on kahdesta erillisestä suvusta, joiden nimi Marttinen on syntynyt eri tahoilla. Kantaisinä on siis ollut kaksi eri Marttia. Kuitenkin varsin monet muut myöhemmät Marttisten haarat yhdistyvät juuri jompaankumpaan, joko Hirvensalmelle tai Kangasniemelle. Kolmas vanha kantahaara voi olla Juvan Marttiset, mutta sukuhaarasta on vasta yksi DNA-tulos. Tämä ainoa tulos ei osu Kangasniemen tai Hirvensalmen Marttisiin, mutta Juvan haarasta tarvitaan lisää tuloksia. Samoin Ristiinan Marttisista ei ole vielä tuloksia, joten se on myös yksi tärkeä tulevaisuuden testattava.

Hirvensalmen Marttisten kanssa samaa isälinjaista alkuperää näyttää olevan Petäjäveden sukuhaara, josta polveutuu myös Kovasen nimeä kantava haara. Toisaalta Keski-Suomessa Marttisten isälinjaisia jälkeläisiä löytyy myös Paanasen ja Kauppisen nimillä.

Ongelmakohdiksi Marttisten DNA-testeissä muodostuvat Kangasniemen sukuhaarat. Kangasniemen Marttisten tuloksista näyttää nimittäin löytyvän kolme erillistä isälinjaa, vaikka asiakirjojen perusteella sukuhaarat pitäisi yhdistyä 1600-luvulla. Käsittelen ongelmakohtia ja niiden DNA-testaustarpeita jatkoa varten tarkemmin sukuhaarakohtaisissa luvuissa.

”Amerikan Marttiset” eli Morton-suku taas osuu isälinjaisesti Kangasniemen Salmenkylän Marttisiin ja Vuojalahden Maunu Laurinpojan (s. noin 1660) sukuhaaraan. Tämä linja näyttää olevan juuri Kangasniemen ns. alkuperäislinjaa. Mortonit tosin jakavat yhden myöhemmän yhteisen mutaation Himasten ja Parkkisten kanssa, sillä tätä mutaatiota ei ole Salmenkylän N-Z35031 tuloksen saaneella testatulla. Toisaalta koska tulos on vanhempi Big Y 500, eikä uudempi Big Y 700, voisi mutaatio löytyä päivittämällä Big Y tarkemmaksi.

Se miten Morton suku yhdistyy Marttisiin, on vielä toistaiseksi avoin kysymys, mutta DNA:n perusteella yhteyttä kannattaisi etsiä Kangasniemen Vuojalahden Marttisista.

III MARTTISTEN TUTKIMUKSEN JATKONÄKYMÄT

KANGASNIEMEN SUKUHAARAT

VUOJALAHTI JA SALMENKYLÄ

Kangasniemen Vuojalahden kylä on Marttisten keskeisimpiä lähtöseutuja. Asiakirjojen perusteella tutkin myös Kangasniemen Salmenkylän sukuhaaran alkuperää, jonka aiempi kytkentä Vuojalahden Marttisiin oli hieman epävarma. Erkki Pekanpoika Marttinen, joka vihittiin joulukuussa 1727 Riitta Eskontytär Seppäsen kanssa, ja kuoli helmikuussa 1766 Salmenkylällä, on Salmenkylän sukuhaaran kantaisä.

Asiakirjojen perusteella Erkki Pekanpoika Marttista ei löydy aiemmin Vuojalahden Marttisten talosta, mutta hän on ollut Niilo Lahikaisen velipuoli. Heidän äitinsä oli Maria, joka osuisi Maria Paappaseen, sillä Maria Niilontytär Paappanen oli Vuojalahden isännän Pekka Laurinpoika Marttisen (1649–1711) toinen vaimo. Erittäin todennäköisesti Salmenkylän sukuhaara kytkeytyy siten Vuojalahdelle. Tähän löytyy myös lisätodiste, sillä Pekka Laurinpoika Marttisen veljen Maunu Laurinpojan (s. noin 1660) jälkeläisen isälinjan DNA-tulos osuu Salmenkylän Marttisten kanssa yhteen. Tämä kyseinen alaryhmä N-Z53031 näyttääkin olevan Kangasniemen Vuojalahden Marttisten alkuperäinen isälinjan haplo.

Ongelmaksi muodostuu se, että Vuojalahdelle jääneen Pekka Laurinpoika Marttisen vanhimman pojan Mikko Pekanpoika Marttisen jälkeläisten isälinjan tulokset eivät osu muihin Kangasniemen Marttisiin. Tiedossani on kaksi testattua Vuojalahdelle jääneestä sukuhaarasta. Testatut ovat keskenään pikkuserkkuja ja heidän sukulinjansa yhdistyvät Topias Erkinpoika Marttisessa (s. 1865).

Kangasniemen Vuojalahdelta tarvitaankin lisää DNA-tuloksia eri sukuhaarojen risteyskohdista. On nimittäin selvitettävä missä kohti Kangasniemen Vuojalahden haaran isälinja vaihtuu toiseksi ja etsittävä selitystä tälle. On siten lähdettävä etsimään eri sukupolvista lähteviä ns. veljeslinjoja. Jotta Vuojalahden haaran aivan vanhin veljeslinja saadaan selvitettyä, vaaditaan DNA-tulosta Yrjö Joosepinpoika Marttisen (s. 1749, I sukukirjan taulu 285) jostakin tai useammasta veljestä lähtevästä sukulinjasta. Verrokkitestattavan pitää luonnollisesti edustaa suoraa isälinjaa. Erkki Joosepinpojan (s. 1740, I kirjan taulu 115) mieslinja näyttäisi jatkuvan nykypäivään, joten sieltä olisi

syytä etsiä ainakin yksi verrokki. Muiden veljien osalta mieslinjan yltäminen nykypäivään ei ole sukukirjan perusteella aivan yhtä varmaa.

Lisäksi olisi hyvä lähteä etsimään verrokkitestattavaa seuraavasta sukupolvesta eli Juho Yrjönpoika Marttisen (s. 1784, I kirjan taulu 316) veljestä Yrjö Yrjönpojasta (s. 1778, I kirjan taulu 286). Hänen poikansa Heikin (s. 1804) ja pojanpojan Heikin (s. 1844) kautta näyttäisi sukulinja yltävän miespolvessakin nykypäivään saakka. Heikki Heikinpojan (s. 1844, I kirjan taulu 290) pojista Kallesta (s. 1866, I kirjan taulu 292) ja Juhosta (s. 1869, II kirjan taulu 290) näyttäisi jatkuvan hyvin mieslinja nykypäivään asti. Täältä olisi hyvä etsiä toista verrokkia.

Nyt testatut sukulinjat polveutuvat Topias Erkinpoika Marttisesta (s. 1865). Erkki Marttisen (s. 1822) veljestä Matti Juhonpojasta (s. 1826, I kirjan taulu 330) saattaa jatkua kapeahko mieslinja nykypäivään. Matti Matinpoika Marttisella (s. 1864) oli kaksi poikaa Albin (s. 1897, II kirjan taulu 332) ja Viktor (s. 1905, II kirjan taulu 333). Heidän poikiaan, pojanpoikiaan tai myöhempääkin polvea, joka ei kirjassa näy, saattaa olla vielä elossa. Jos testattava löytyy, olisi tässä kolmas hyvä verrokkihaara Kangasniemen Vuojalahden Marttisten tutkimukseen.

Ongelmakohtana on se, että asiakirjatutkimus ja isälinjainen DNA ei täsmää Vuojalahden haaran kohdalla. Tämän vuoksi tarvitaan lisää DNA-verrokkeja, jotta voidaan nähdä osuvatko tulokset mistä lähtien Kangasniemen Vuojalahden nyt testattuun Topias Erkinpoika Marttisen (s. 1865) haaraan ja mistä lähdin 1600-luvulla haarautuvaan Salmenkylän haaraan sekä tämän kanssa yhteiseen isälinjaan osuvan Maunu Marttisen (s. noin 1660, I kirjan taulu 750) linjaan. Maunun sukuhaara päätyi torppareiksi, sillä veli Pekka jäi isännöimään Vuojalahden Marttisten taloa.

Koska Salmenkylän tulos ja Maunun sukuhaaran isälinja osuvat yksiin, vaikuttaa siltä että tämä linja edustaa Kangasniemen Marttisten ns. alkuperäistä linjaa. Tämän esiselvityksen jälkeen suunnitteilla olevassa laajemmassa tutkimuksessa kävisin myös asiakirjojen pohjalta vielä tarkemmin läpi myös sukujuonnot, että voiko niissä olla tulkintavirheitä. Esiselvitykseen tekemäni tutkimuksen perusteella en huomannut korjattavaa sukujuonnoissa asiakirjapohjalta. Y-DNA-tulokset kylläkin tuovat niihin muutoksia, mutta varsinaisiin muutoksiin voidaan paneutua vasta kun DNA-tuloksia on lisää.

Kangasniemen Salmenkylän Marttisten osalta on vielä eräs isälinjainen poikkeama tuloksissa. Otto Tuomaanpoika Marttisen (s. 1860, I kirjan taulu 1462) kahden pojan jälkeläisten tulokset eivät nimittäin ole edes samaa haploryhmää (toinen N-haploa ja toinen I-haploa), joten molemmat eivät voi polveutua Otto Marttisesta. Käytännössä I-haplon tulos ei edusta Marttisten isälinjaa, sillä N-haploinen tulos näyttää olevan juuri Kangasniemen Marttisten alkuperäistä isälinjaa. Tässä tapauksessa kyseessä on oltava

isälinjan poikkeama eli ns. NPE-tulos (NPE= non paternal event) eli jossain sukupolvessa biologinen isä on muu kuin kirkonkirjoihin merkitty.

Muutenkin Kangasniemen Marttisten poikkeavien DNA-tulosten osalta NPE-mahdollisuus on otettava huomioon. Jos asiakirjoista sukujuonto on selkeä, on jossain sukupolvessa biologinen isä oltava muu kuin asiakirjoissa oleva. Näihin mahdollisiin poikkeamiin ja niiden paikallistamisiin on perehdyttävä mahdollisessa laajemmassa jatkoselvityksessä.

HAUKIVUOREN MARTTIIN-HAARA

Kangasniemen Marttisista polveutuu myös Haukivuoren sukuhaara, jonka yksi sukuhaara muuttui nimelle Marttiin. Tämän sukuhaaran Y-DNA ei osu kuitenkaan yksiin Kangasniemen Marttisista löydetyn kummankaan isälinjan kanssa. Mielenkiintoinen lisähuomio on se, että Marttiineita lähimpänä isälinjassa ovat Martikaiset, eivät suinkaan Marttiset. Asiakirjojen perusteella Marttiinit näyttävät kuitenkin polveutuvan selvästi Kangasniemen Vuojalahden Marttisista. Jatkoselvityksessä tätäkin on käytävä vielä entistä tarkemmin läpi myös asiakirjojen pohjalta, mutta tässä vaiheessa ei ole syytä epäillä asiakirjapohjaista sukujuontoa.

Kun asiakirjatutkimus ja DNA eivät täsmää, on siinä tapauksessa kuitenkin jokin pielessä. DNA-tulos itsessään ei koskaan valehtele, joten silloin tarvitaan aina lisätutkimuksia niin asiakirjojen kuin DNA:n osalta, jotta ratkaisu ongelmaan löytyy.

Marttiin-sukuhaara polveutuu Vuojalahden sukuhaaran kantaisän Mikko Pekanpoika Marttisen (s. noin 1667, I kirjan taulu 112) nuoremmasta pojasta Pekasta (s. 1715, I kirjan taulu 392). Hänen pojistaan Jooseppi (s. 1740, I kirjan taulu 430) muutti Haukivuorelle ja hänen jälkeläisistään tarvittaisiin verrokkituloksia muiden poikien kuin Paavon (s. 1775, josta Marttiinit polveutuvat) linjasta. Sukukirjan perusteella näyttää kuitenkin siltä, että muiden Joosepinpoikien mieslinja ei välttämättä jatku nykypäivään asti.

Siinä tapauksessa verrokkia on etsittävä edellisestä sukupolvesta eli Pekka Mikonpoika Marttisen (s. 1715) muista pojista. Ainakin Samuli Pekanpojasta (s. 1746, I kirjan taulu 520) näyttää mieslinja yltävän nykypäivään asti. Tätä sukuhaaraa kutsutaan ns. Rautalammin Marttisiksi. Rautalammin Marttisista näyttää polveutuvan varsin runsaskin sukuhaara myös mieslinjassa, sillä Kalle Armas Marttisella (s. 1899, II kirjan taulu 522:10) on runsaasti mieslinjaisia jälkeläisiä. Kalle Armaksen oikea syntymäaika

on 5.10.1899 (Nurmijärvi, Hyvinkää) ja hänen isänsä on II kirjan taulusta 522:7 Kalle Marttinen (s. 1879). Tästä sukuhaarasta on tärkeää saada verrokkinäyte, joka auttaa Marttiin-haaran selvityksessä ja laajemminkin Kangasniemen Marttisten tutkimuksessa.

Lisäksi DNA-testiä voisi hakea myös Albin Marttiinin (s. 1898) veljien Danielin (s. 1895, II kirjan taulu 466:1) tai Laurin (s. 1914, II kirjan taulu 466:14) mieslinjan jälkeläisestä. Verrokkitestit Marttiin-haarasta ja sitä lähinnä olevasta linjasta eli Pekka Mikonpoika Marttisen (s. 1715) muista jälkeläisistä ovat erittäin tarpeellisia.

Marttiin-sukuhaaran Y-DNA kuuluu vanhan itämerensuomalaisen N-L1022:n alahaaroihin. Linja on siten Marttisten haaroista kaikkein pisimpään Itämeren alueella ollutta isälinjaa, ja ilmeisimmin sitä, joka on tuonut myös muinaiskantasuomen mukanaan Itämeren alueelle. Se ei näyttäisi kuitenkaan olevan Marttisten alkuperäistä isälinjaa, koska asiakirjatutkimus ja Y-DNA ei Marttiineiden tapauksessa täsmää. Lisää testejä siten tarvitaan.

Kangasniemen Vuojalahdelta lähtöisin olevan Marttisten suvun alkuperäinen isälinja näyttää olevan haploryhmää N-Z35031. Tämä haplo on syntynyt rautakauden loppupuolella, ehkä noin 1000–1100-luvulla. Sen kantaisä voidaan juontaa Mikkelin tietämille, joten maantieteellisestikin isälinja osuu sopivasti Marttisille. Muita alahaaroja on levinnyt keskiajalla erityisen paljon Pieksämäen suuntaan.

KANGASNIEMEN LUUSNIEMEN SUKUHAARA – RISTIINAN MART-HEIKKILÄ

Kangasniemi on Marttisten suvun tärkeimpiä kantaseutuja. Tämän vuoksi Kangasniemen haarojen myös varhaisimmat haarautumat on tärkeää selvittää perusteellisesti. Kangasniemen Vuojalahdelta haarautuu jo I kirjan taulusta 100 Juho Laurinpoika Marttisen (s. noin 1621–1626) linja, joka jatkuu nykypäivään. Tämä sukuhaara kulkeutui Kangasniemeltä Mikkelin kautta Ristiinaan. Sukuhaaran jälkeläisiä löytyy II kirjan taulusta 1125 lähtien ja mieslinja yltää nykypäivään. Tämä sukuhaara haarautuu jo 1620-luvun veljeksistä muihin nyt testattuihin nähden, joten sen tulos antaisi erittäin hyvää lisätietoa.

MIKKELIN VANHAMÄEN SUKUHAARA

Yksi Marttisten vanhimmista kantalinjoista on Mikkelin Vahvamäen sukuhaara. Se näyttää jatkuvan myös nykypäivään asti mieslinjassa, vaikkakaan ei erityisen suurena. Joka tapauksessa Vanhamäen Marttisten isälinjan testaus on merkittävää koko suvun kannalta, sillä muuten ei voida tietää onko se samaa alkuperää minkä muun Marttisten haaran kanssa vai ei, koska asiakirjatkaan eivät yllä niin kauas. Jos yhteyttä on muihin, ovat Vanhamäen Marttiset haarautuneet jo ennen asiakirjojen alkua. Koska sukuhaarasta ei ole aiempia testejä, olisi tarpeen saada kaksi näytettä sukulinjasta.

Näyttäisi sille, että Risto Laurinpoika Marttisen (I kirjan taulu 2610) kahdesta pojasta, Pekasta ja Laurista, jatkuu molemmista mieslinja nykypäivään. Jos näistä löytyisi testattavat, antaisivat tulokset tärkeää tietoa. Nykypäivän mieslinjaisia Marttisia näyttäisi löytyvän ainakin Akaan Armas Valdemar Marttiselta (s. 1887, II kirjan taulu 2863:2) ja Antti Vilhelm Marttiselta (s. 1864, II kirjan taulu 3120). Nämä haarat ovat toisiinsa nähden kaukaisia ja siten molemmat ovat suositeltavia testata.

MIKKELIN HÄYRYLÄN SUKUHAARA

Mikkelin Häyrylän Marttiset alkavat I sukukirjassa taulusta 3200. Sukuhaaran arvellaan ehkä juontuvan Ristiinan Minkkilästä. Asiakirjajuontoa ei vielä tämän esiselvityksen rajauksen puitteissa ollut mahdollisuutta selvittää, mutta tähän voin paneutua mahdollisessa jatkotutkimuksessa.

Mikkelin Häyrylän Sipi Marttisesta polveutuu pieni mieslinjainen sukuhaara nykypäivään asti. Ainakin Matti Matinpoika Marttisella (s. 1860, II kirjan taulu 3212:2) on sukukirjan perusteella vielä 1950-luvulla syntyneitä mieslinjaisia jälkeläisiä (taulu 3212:4). Tämän sukuhaaran testi on myös erittäin tärkeä, sillä se voi tuoda tiedon Ristiinan Marttisten isälinjasta ja mahdollisesta yhteydestä muihin Marttisiin.

HIRVENSALMEN SUKUHAARAT

Marttisten sukuhaaroista Hirvensalmen haara on selkein kokonaisuus. Hirvensalmen tulokset osuvat toistensa kanssa yksiin, joten Hirvensalmen sukuhaaran osalta ei ole akuuttia tarvetta lisätesteille. Testatut linjat yhdistyvät vasta 1600-luvun alussa, joten senkin osalta verrokkilinjat yltävät kauas ja varmistavat yhteisen isälinjan.

Hirvensalmen Marttisten kanssa samaa isälinjaa on myös Petäjäveden Marttisten haara ja Keski-Suomessa Marttisten isälinjaisia sukuja löytyy myös ainakin Kovasten, Paanasten ja Kauppisten nimellä. Paanasten ja Kauppisten sukuhaarojen tarkempia juontoja voin tutkia mahdollisessa jatkotutkimuksessa. Kovaset ovatkin jo käyty läpi sukukirjoissa.

Myös Inkerin Spankovan Marttisten sukuhaara on ainakin markkeritestien perusteella lähtöisin Hirvensalmen Marttisista.

Hirvensalmen Marttisista ei ole toistaiseksi SNP-pohjaista tulosta, joten jos sukuhaara haluttaisiin sijoittaa tarkemmin N-haploryhmän kartalle, antaisi markkeritestistä päivitystä SNP-pohjaiseen Big Y 700:aan huomattavasti lisätietoa suvun varhaisesta asutushistoriasta.

Hirvensalmen Marttisista otettu irto-SNP tulos antaa snipin N-Z4786. Se on ns. karjalaista haaraa. Seuraavassa kappaleessa kerron hieman kyseisen isälinjan vaiheista.

Kun lähdetään etenemään ns. savolaisten ja karjalaisten risteyskohdasta, on tämän mutaation (N-Z1933) omaava kantaisä elänyt noin 2200 vuotta sitten. Aika-arviot elävät koko ajan ja perustuvat YFull-palvelun keskimääräiseen laskelmaan SNP-mutaatioiden väleistä. Testattujen määrän kasvaminen tarkentaa myös ajoituksia. Tämä SNP eli N-Z1933, ja tämän omaavasta kantaisästä polveutuva isälinja, on selkeästi suurimmaksi kasvanut N-haplon alaryhmä, jonka alahaaroihin kuuluu valtaosa itäsuomalaisista suvuista. SNP-tunnukset ovat kirjain- ja numeroyhdistelmiä, jotka voivat tuntua vaikeilta, mutta ne määrittävät aina kyseisen mutaation paikkaa haploryhmän puussa. Uudet mutaatiot synnyttävät aina uusia alaoksia ja näin edetään kohti nykypäivää.

Seuraava SNP alavirtaan N-Z1933:sta on N-VL62. Sen mutaation omaavien kantaisän oletetaan eläneen noin 1950 vuotta sitten. Käytännössä tämä on jako N-haploryhmän savolaisiin ja karjalaisiin. N-VL62:n jälkeläiset ovat ns. karjalaisia, vaikka heidän jälkeläisiään on muuttanut Savoon jo kauan ennen sukunimien syntyä ja jo heti ajanlaskun alun jälkeisinä vuosisatoina. Itse mutaatio voi olla kuitenkin syntynyt syvemmällä idässä kuin Karjalassa.

N-VL62 jakaantuu useaan alahaaraan ja Hirvensalmen Marttisten isälinja kuuluu haaraan N-Z1941. Kantaisä ei ehkä ole vielä ollut Karjalankannaksella, sillä varhaisia alalinjoja löytyy vielä Venäjältä ja on toisaalta levinnyt Viroonkin. Tämän kantaisän oletetaan tämän hetken testien perusteella eläneen noin 1850 vuotta sitten. Hyvin nopeasti tämä haara on jälleen haarautunut ja Hirvensalmen Marttiset kuuluvat sen alalinjaan N-Z1940. Kyseinen N-Z1940 vaikuttaa ensimmäiseltä ns. puhtaasti karjalaiselle linjalle. Jälleen hyvin piakkoin, muutaman sukupolven sisällä, on tapahtunut seuraava haarautuminen, ja yksi syntynyt alahaara on nimeltään N-Z4770.

Tästä eteenpäin kohti nykyaikaa edetessä Hirvensalmen Marttisten sukua koskeva seuraava SNP-mutaatio on N-Z5038. Tämän alaryhmän kantaisä on elänyt ehkä noin 400–500-luvulla Karjalankannaksella. N-Z5038 on erittäin suuri alaryhmä ja siitä on versonut lukuisia ja lukuisia sukuja niin Etelä-Savoon, Kymenlaaksoon, Etelä-Karjalaan kuin Karjalankannakselle. Todennäköisesti mutaation omaava kantaisä on elänyt Kannaksella, mutta hänen mieslinjaisia jälkeläisiä on aikojen saatossa muuttanut laajalti moniin suuntiin. Koska kysymyksessä on aika ennen asiakirjoja, on DNA ainoa keino hahmottaa liikkeitä. Mitä enemmän eri sukuja testataan ja vertailutietokanta kasvaa, sitä paremmin pystytään esittämään luotettavimpia teorioita.

Ongelma ikäarvioissa tulee esille kun testien perusteella matemaattisesti lasketaan keskiarvoja. Toisissa haaroissa on tapahtunut huomattavasti enemmän mutaatioita kuin toisissa. Keskiarvot riippuvat paljon siitä minkä verran testattuja kussakin haarassa on. Pieni testattujen määrä on alttiimpi virheellisille ikäyksille. N-VL62:n jälkeen tapahtuneet mutaatiot ovat tällä hetkellä YFullin ikäyksissä tapahtuneet käytännössä päällekkäin. Käytännössä välissä on kuitenkin aikanaan ollut useampia sukupolvia. Joka tapauksessa kantaisästä lähteneet poikalinjat ovat voimistuneet vahvasti ajanlaskun alun jälkeisinä vuosisatoina. Mielenkiintoinen ajatus on se, että miten harvalla parituhatta vuotta sitten eläneellä miehellä on mieslinjaisia jälkeläisiä ja ne keillä on, saattaa jälkeläisiä olla todella valtava määrä. DNA-testit ovat osoittaneet että sentään myös pienempiä erillislinjoja on yhä elossa.

Kun tarkastellaan Z-Z5038:n levinneisyyttä, niin siihen kuuluvia sukuja löytyy Savon lisäksi myös esimerkiksi (Etelä-Karjalasta (Lemi ja Luumäki) luovutetusta Karjalasta (esim. Säkkijärvi, Kurkijoki). Kyseessä on kuitenkin sen verran vanha mutaatio, että kyseisen mutaation omanneen kantaisän jälkeläiset ovat ehtineet liikkua aikojen saatossa todella paljon ennen kuin pääsemme historiallisen ajan lähdeaineistoon (1540-luvulta lähtien) kiinni.

Tämän jälkeen SNP-testin perusteella tiedetään, että Hirvensalmen Marttiset kuuluvat vielä seuraavaan mutaatioon N-Z4786, joka on ajallisesti seuraava N-Z5038:sta. Tämän mutaation omaava kantaisä on elänyt ehkä noin 600–900-luvun aikana rautakaudella.

Linja on ilmeisimmin elänyt vielä Karjalankannaksella, vaikka sen alalinjoja on myöhemmin levinnyt erittäin laajalle.

Ilman SNP-pohjaista BigY-tulosta ei tämän lähemmäksi nykypäivää kohti meneviä päätelmiä voi tehdä Hirvensalmen Marttisten tarkemmasta haploryhmästä.

JUVAN MARTTISET

Juvan Marttisten nykypäivään jatkuva sukuhaara on luultavammin alkuperäisiä Juvan Marttisia, eikä ole tullut muualta Juvalle. Juvan Marttisista on toistaiseksi vain yksi markkeripohjainen Y-DNA67 tulos, joka ei osoita yhteyttä muihin Marttisiin. Tämän vuoksi Juvan Marttisista tarvittaisiin toinen verrokkinäyte, joka olisi mahdollisimman kaukaa nyt testattuun. Testattua Marttista ei kuitenkaan löytynyt sukukirjasta, joten vertailua muuhun mahdolliseen testattavaan oli mahdotonta tehdä. Ensiksi on selvitettävä mistä sukukirjan taulusta nyt testattu Juvan Marttinen polveutuu, ja tämän jälkeen etsiä häneen nähden mahdollisimman kaukainen toinen Juvan Marttinen.

Jää kuitenkin mahdollisuus, että Juvan Marttiset ovat alun alkaenkin eri Marttisia kuin Kangasniemen ja Hirvensalmen Marttiset, jotka nekin ovat erillisiä sukuja keskenään.

MUUT MARTTISET

Muista Marttisten sukuhaaroista on suositeltavaa testata Viipurin Suur-Peron sukuhaara. Testi auttaisi paikalistamaan sukuhaaran yhteyttä muihin Marttisten haaroihin. Marttisilla on lisäksi useita vanhoja linjoja, mutta näiden mieslinjaisesti jatkumisesta nykypäivään asti ei ole sukukirjan perusteella tietoa. Luonnollisesti mieslinjaisesti sammuneita sukulinjoja ei pystytä enää testaamaan.

Monilla paikkakunnilla Marttisen nimi on tarttunut myöhemmälle suvulle talosta tai se on muutettu muusta nimestä, kuten Marttilasta tai Salmilla Martinowista. Esimerkiksi Taipalsaaren ja Suomenniemen sukuhaarojen DNA-testaus ei auta Marttisten tutkimusta, koska sukuhaarojen nyky-Marttiset eivät ole yhteydessä vanhoihin kanta-Marttisiin.

IV YHTEENVETO

Marttisten esiselvitys toi esille jatkotutkimuksen tarpeet, jotka ovat selkeät. Marttisista on toistaiseksi liian vähän isälinjaisia DNA-testejä. Toisaalta asiakirjatutkimusta on tehtävä tarkemmin ja erityisesti 1500–1600-luvun aukkokohdista. Jatkotutkimuksen tarkoituksena on luoda tarkemmat ja selkeät sukujuonnot ja etsiä sukuhaarojen puuttuvat yhteydet. Toisaalta jatkotutkimus tulee myös osoittamaan isälinjan poikkeamien paikkoja, sillä asiakirjat ja DNA ovat joidenkin sukuhaarojen osalta ristiriidassa.

Keskeisimmät aivan uusien ennalta testaamattomien sukuhaarojen DNA-testaustarpeet ovat seuraavat: 1) Kangasniemen Luusniemen haaran Juho Laurinpoika Marttisen s. noin 1621–1626 jälkeläiset, 2) Mikkelin Häyrylän haara, 3) Mikkelin Vanhamäen haara, 4) Viipurin Suur-Peron sukuhaara.

Näiden lisäksi tarvitaan useita verrokkitestejä aiemmin testattujen sukuhaarojen ns. veljeslinjoista, koska Kangasniemen jälkeläislinjoissa isälinjat eivät täsmää kaikilta osin.

DNA-tarkennustestien tarpeet ovat seuraavat: 1) Marttiin-haarasta Nestori Marttiinin, s. 1868, toisen pojan sukulinjasta (nyt on testattu Albinin, s. 1898, linja), 2) Marttiin-haaran varhaisen kantaisän Joosepin (s. 1740) veljen Samuli Pekanpojan (s. 1746) linja, 3) Vuojalahden haarasta useita verrokkeja (Erkki Yrjönpojan, s. 1740, haara, Yrjö Yrjönpojan, s. 1778, haara, Matti Matinpojan, s. 1864, haara).

Lisäksi sukuhaaroista voi ottaa markkeritesteistä päivitettäviä SNP-pohjaisia BigY-tuloksia, jotka täsmentävät aina kyseisen sukuhaaran paikan haploryhmän kartalla.

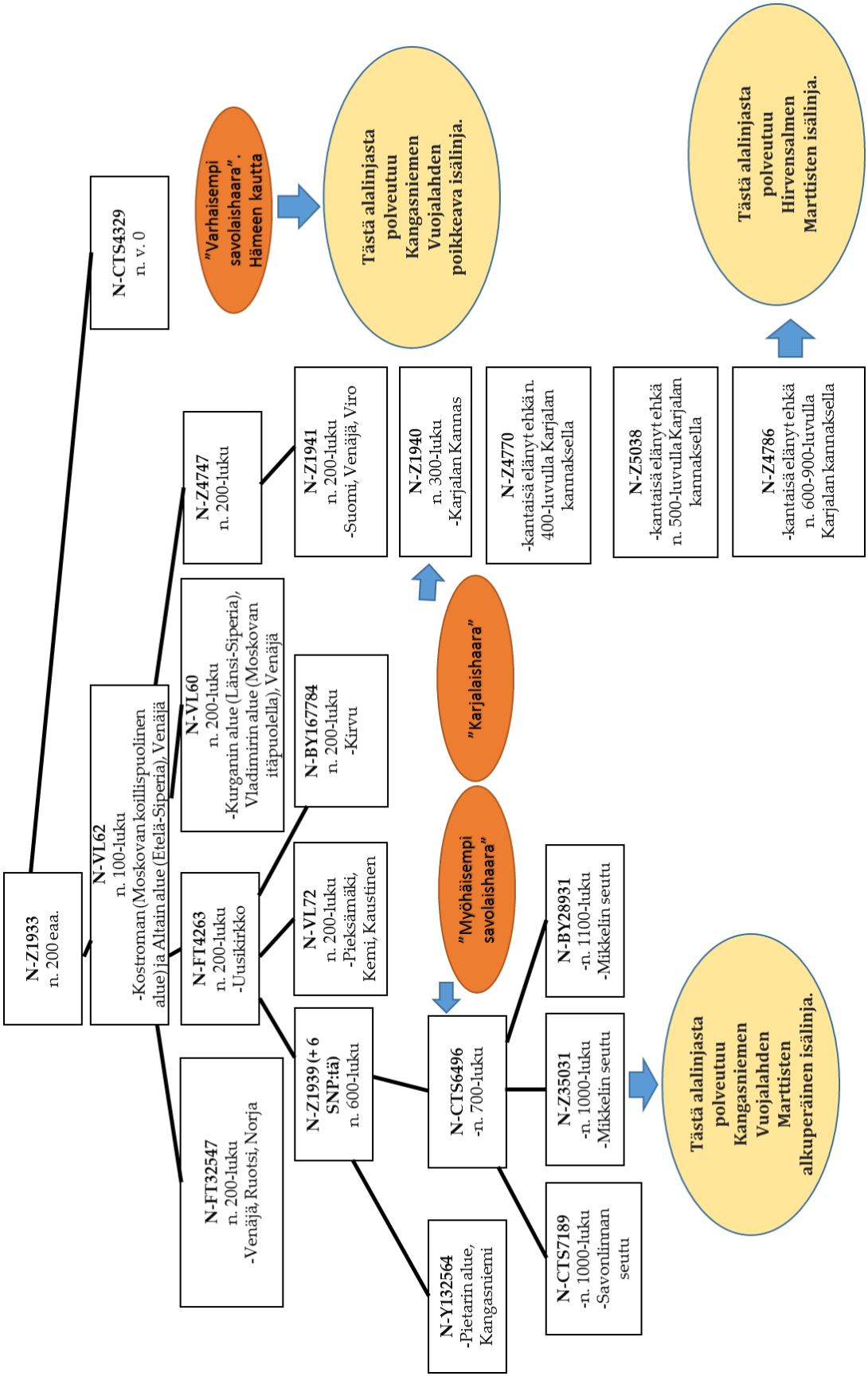

Kuva 1. Marttisten sukuhaarat haploryhmän kartalla.

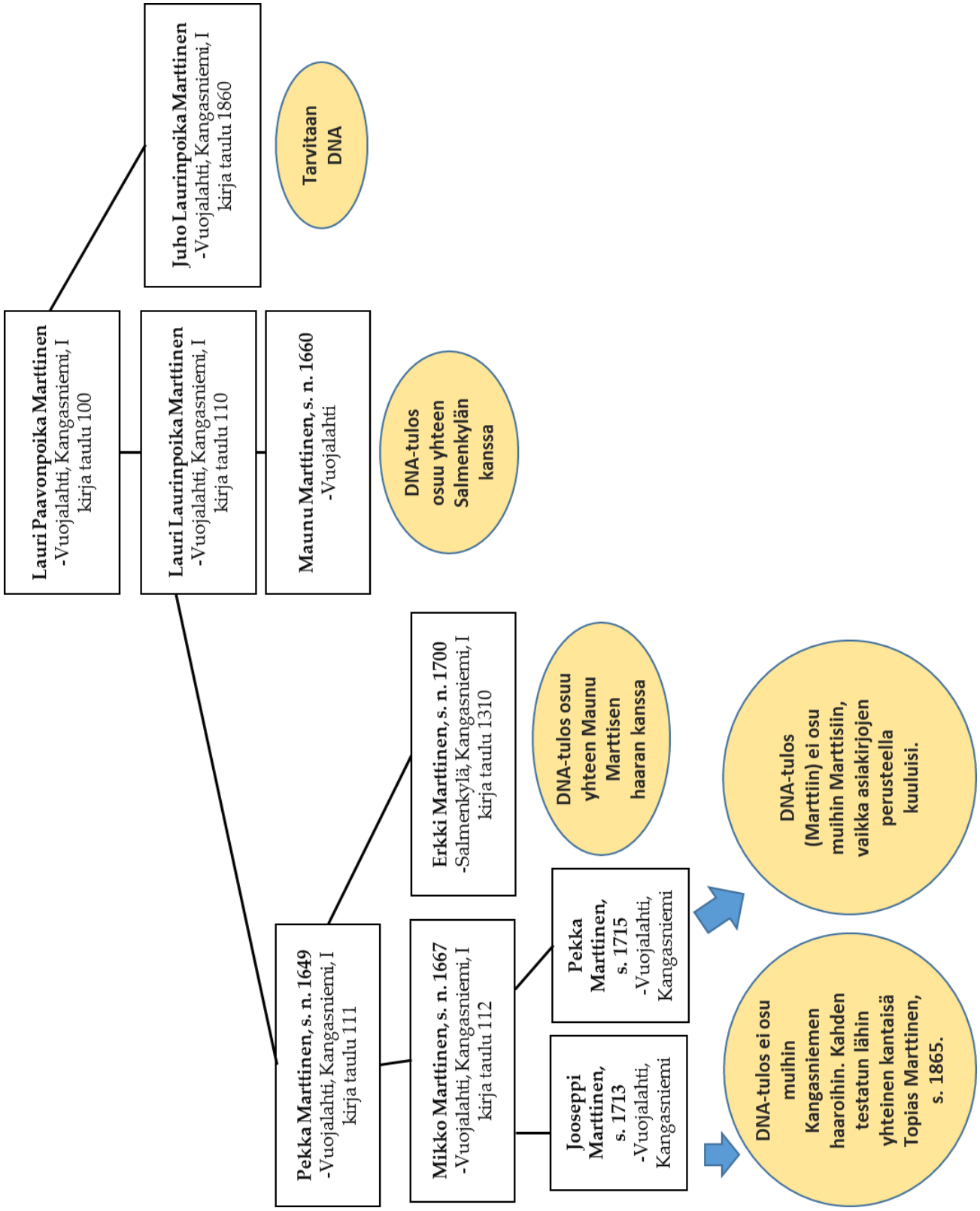

Kuva 2. Kangasniemen Marttisten jälkeläishaarojen poikkeavat isälinjat.

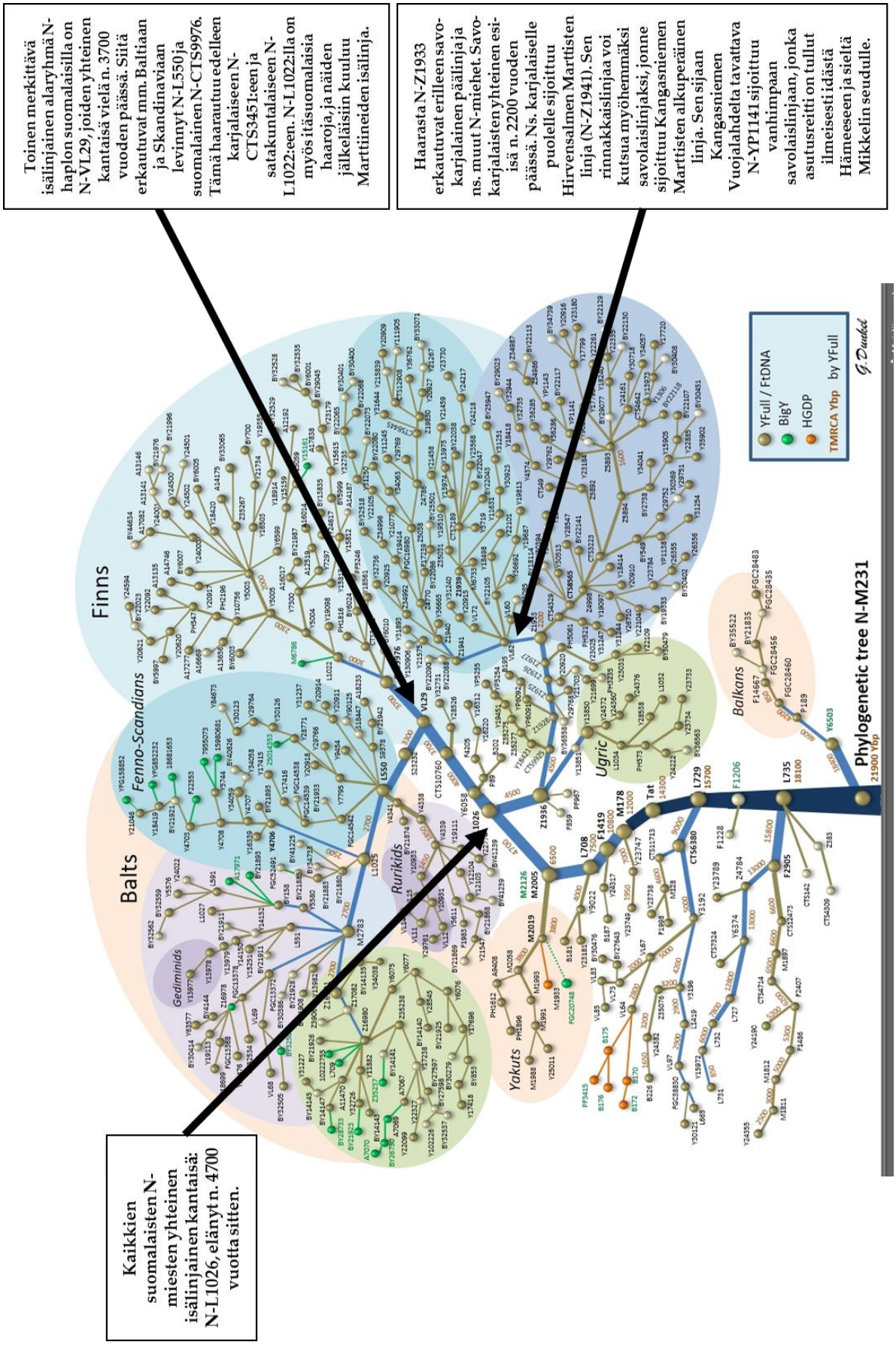

Kuva 3. Marttisten isälinjat Georg Dunkelin puussa.